

MARAL TALİBOVA*Bakı Dövlət Universitetinin baş müəllimi***MƏTANƏT MƏMMƏDOVA***Bakı Dövlət Universitetinin əməkdaşı**Tarix üzrə fəlsəfə doktoru*

E-mail: mmatanet@gmail.com

MÜASİR TƏHSİLİMİZDƏ İNFORMASIYA KOMMUNİKASIYA TEKNOLOGİYALARI VƏ TREYNING PROQRAMLARI

Açar sözlər: təhsil strategiyası, islahat proqramı, treyning, intel, inteqrasiya

Ключевые слова: стратегия образования, программа реформы, тренинг, интел.

интеграция

Key words: strategy formation, program reform, training, intel, integration

Qloballaşmanın geniş vüsət aldığı informasiya cəmiyyətində müasir təhsilimizi İKT olmadan təsəvvür etmək olmaz. Müasir dünyada sosial-iqtisadi fəaliyyət sahələrində rəqabətin gücləndiyi, təbii resursların getdikcə azaldığı vaxtda İnformasiya-kommunikasiya texnologiyalarının rolu artmaqdadır (1,s.23). Hər bir ölkənin uğurlu gələcəyi, onun ictimai-siyasi, sosial-mədəni yüksəlişi həmin ölkənin təhsil səviyyəsi və təhsildə tətbiq olunan informasiya texnologiyaları ilə birbaşa əlaqəlidir. İnkişaf etmiş ölkələr malik olduqları maddi resurslardan daha çox təhsil sisteminin yetişdirdiyi insan kapitalından, onun ağıl və zəkasından böyük gəlir əldə edirlər.

Müstəqil dövlət quruculuğunun amillərindən biri təhsil sahəsində dünya standartlarına uyğun əsaslı islahatlar aparmaqla, təhsilimizin milli və bəşəri dəyərlər, demokratik və dünyəvi prinsiplər əsasında formalaşdırılmasıdır. Cəmiyyətdə insan inkişafının qiymətləndirilməsində iqtisadi indikatorlarla yanaşı, təhsil göstəriciləri də xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. BMT XXI əsri “Təhsil əsri” elan etmiş, dövrün məqsədlərindən biri kimi davamlı insan inkişafı, fasiləsiz təhsil konsepsiyasının dünyada ən mühüm prioritetə çevrilməsini əsaslandırmışdır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev “Təhsil Azərbaycanın davamlı inkişaf strategiyasının ən öncül istiqamətlərindən biridir” deməklə təhsilin inkişafetdirici aspektinin yüksəldilməsi ilə bağlı təhsil işçiləri qarşısında çox ciddi vəzifələr qoymuşdur. Məhz, ölkə prezidentinin təhsil sistemi qarşısında qoyduğu vəzifələrə uyğun olaraq Təhsil Nazirliyi ən ciddi problemlərlə bağlı strateji təhlillərə əsaslanmış inkişaf proqramlarını həyata keçirir. Bu proqramlarda irəli sürülən xarakterik cəhətlər aşağıdakılardır: təhsilin məzmununun yeniləşdirilməsi yeni proqram dərslük və dərs vəsaitlərinin hazırlanması təhsilin idarə olunmasının təkmilləşdirilməsi tədrisdə müsiri İKT texnologiyalarından istifadə olunması məktəbəqədər təhsilin yeniləşdirilməsi xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqların təhsilinin təşkili, distans təhsilin tətbiqinin genişləndirilməsi, istedadlı uşaq və gənclərin yaradıcılıq potensialının inkişafı, müasir dövrümüzdə informasiya texnologiyalarından istifadə bacarıqlarına yiyələnmədən inkişafa nail olmaq mümkün deyil İKT-nin tətbiq səviyyəsi hər bir ölkənin intellektual və elmi potensialının dövrət idarəciliyində demokratiyanın inkişafının sosial iqtisadi problemlərin həllinin və ən əsas yoxsulluğun azaldılmasının vacib göstəricilərindən hesab olunur. Azərbaycan Res-

publikasında bu sahədə bir sıra ciddi addımlar atılmış və bu istiqamət dövlət siyasətinin əsas strateji amillərindən birinə çevrilmişdir.

1999-cu ildə qəbul edilmiş "Azərbaycan Respublikasının Təhsil sahəsində İslahat Proqramı"nda gənc nəslin İKT-dən istifadə vərdişlərinə yiyələnməsi ən mühim vəzifə kimi qarşıya qoyulmuşdur. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2004-cü il 21 avqust tarixli 355 nömrəli sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasında ümumtəhsil məktəblərinin İnformasiya və Komunikasiya texnologiyaları ilə təminatı Proqramı (2005-2007)" sərəncamı xüsusi əhəmiyyətə malik olmuşdur. (3). Proqramın əsas məqsədi təhsilin keyfiyyətini yüksəltməyə xidmət edən ölkə təhsil informasiya sisteminin dünya təhsil sistemində inteqrasiyasına imkan verən vahid təhsil informasiya mühiti yaratmaqdan ibarətdir. Proqram həmçinin elektorn dərslərin rəqəmli tədris resurslarının işlənilib hazırlanması təhsil sisteminin informasiya infrastrukturunun formalaşdırılması, onun elmi metodiki təminatı, təhsil portalı və saytlarının formalaşdırılması və s. əhatə edir. "Elektron məktəb" "Pilot məktəb" layihələrinin tətbiqi məktəblərə İKT avadanlıqlarının verilməsi lokal şəbəkə yaradılması müəllimlərin və şagirdlərin İKT bacarıqlarına yiyələnməsi tədbirlərini həyata keçirilməsini şərtləndirir. Respublikamızda İKT-nin təhsil sistemində inteqrasiyası və təhsil prosesinin məzmunca modernləşməsi sahəsində bir sıra mühüm işlər görülmüşdür. Təhsil portalının informasiya resursları formalaşmaqdadır. Təhsil müəssisələrinin saytları yaradılmış, təhsilin idarə olunmasının məlumat sistemləri formalaşmış, İKT-nin tətbiqi məktəbin həyatla və cəmiyyətlə əlaqəsinin sıx təması yaradılmışdır.

"2008-2012-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında təhsil sisteminin informasiyalaşdırılması üzrə Dövlət Proqramı qəbul edilmişdir. (2;4). Bu proqram müasir təhsil texnologiyalarının geniş miqyaslı tətbiqini, təhsil müəssisələrinin kompyuter avadanlığı ilə təminatının köklü şəkildə yaxşılaşdırılmasını, vahid ümum milli təhsil mühitinin formalaşmasını və ölkə təhsil sisteminin dünya təhsil məkanına inteqrasiya olunmasını əsaslandırır. Təhsillə bağlı məlumat və resursların toplanması onların təhlükəsizliyinin təmin edilməsi məqsədi ilə Məlumat və Resurs Mərkəzi ictimayyati təhsil sahəsindəki yeniliklərlə aoperativ məlumatlandırmaq və elektron tədris resurslarından istifadəni təmin etmək məqsədi ilə Milli Təhsil Məlumat bazası yaradılmışdır. Artıq Respublikamızda İKT-yə əsaslanan Milli Təhsil modeli formalaşmışdır. Bu model Azərbaycanın davamlı inkişafının əsası olacaq yüksək səviyyəli kadrların yetişdirilməsini təmin edə bilər. Ölkəmizin YUNİCEF, UNESKO, İSESKO, Avropa ittifaqı, Avropa Şurası kimi nüfuzlu təşkilatlarla həyata birgə həyata keçirdiyi layihələrdə təhsilimizin müasir tələblərə səviyyəsinə uyğunlaşmasına mütərəqqi təcrübələrin öyrənilib tətbiq edilməsinə təsir göstərmişdir (6). Azərbaycan Respublikası Türkiyə, Rusiya, Çin, Koreya və s. ölkələrlə təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında imzalanan saziş və protokollarda çox böyük əhəmiyyətə malikdir. Dünyanı İKT sahəsində tanınmış Microsoft, Intel, Cisco Systems şirkətləri ilə əməkdaşlıq edilmiş minlərlə müəllim və məktəb rəhbərləri treninqlərdən keçərək müvafiq bacarıqlara yiyələnmişdir.

"Intel gələcək üçün təhsil", "elektron təhsil resurslarının yaradılması", "Müəllimlərin peşəkarlıq səviyyəsinin təkmilləşdirilməsi" vəsaitləri əsasında həyata keçirilən treninqlər müəllimlərin şəxsiyyət yönümlü, interaktiv və inteqrativ təlim metodları haqqında biliklər qazanmasını həmçinin, İKT-nin tədris prosesinə tətbiq etmək bacarıqlarını formalaşdırır. Pedaqoji prosesdə hansı vasitələrdən, texnologiyalardan istifadə edilməsindən asılı olmayaraq insan amili, müəllimin şəxsiyyəti həlledici rola malikdir, heç bir texnologiya canlı müəllimi əvəz edə bilməz. Bununla belə, "klassik hazırlıqlı müəllim" bu gün virtual mühitdə işləyə bilmirsə, o, zamanın inkişafından və öz şagirdlərindən geri qalacaq, təcridən nüfuz və peşəkarlığını itirəcəkdir. Bu səbəbdən müəllim daim inkişafda, real həyatın tələblərinə cavab verməyə

hazır olmalıdır. Bu mənada müəllim hazırlığı dəyişən zamanın, informasiya cəmiyyətinin sürətlə dəyişən tələblərinə uyğun olmalıdır. Pedaqoji təhsil müəssisələri bu gün yeni formatlı müəllim- informasiya cəmiyyətinin müəllimini hazırlamalıdır. Bunun üçün isə pedaqoji təhsil müəssisələrində universitet daxili informasiya təhsil məkanı, bu məkanda yüksək peşəkarlıqla işləyə bilən professor-müəllim heyəti formalaşmalıdır .

Yeni texnologiyalar vasitəsilə müəllimlər tədris metodlarını daha da təkmilləşdirmək imkanı əldə edər, “XXI əsr bacarıqları”na malik yeni nəsil yetişdirə bilirlər. Məhz bu səbəbdən müəllimlərlə aparılan təlimlərin əsas məqsədi onlara texnologiyalardan səmərəli istifadə etməklə müasir təlim metodlarına yiyələnmək və bu metodları öz dərslərində tətbiq etməkdir. İKT-nin təhsildə tətbiqi və inteqrasiyası Azərbaycan vətəndaşlarının müasir biliklərə və bacarıqlara malik olan yeni nəslinin formalaşmasına birbaşa təsir edən yüksək mahiyyətli məsələdir.

Son illər təhsil sistemində İKT infrastrukturunun inkişaf etdirilməsi və təhsildə İKT-nin tətbiqinin dünya standartları səviyyəsinə çatdırılması ölkəmizdə prioritet istiqamətlərdən biri olmuşdur. Ötən dövr ərzində təhsil sistemində İKT-nin tətbiqi sahəsində müxtəlif layihələr və tədbirlər hazırlanıb həyata keçirilmişdir ki, bu da ölkədə təhsil sahəsində aparılan islahatların çox vacib mərhələlərindən biri olmaqla təhsil ocaqlarında İKT infrastrukturunun qurulmasına yönəlmişdir. Proqram elektron dərslərlərin, elektron kitabxanaların, rəqəmli tədris resurslarının işlənilib hazırlanması, yayılması və tətbiqi, təhsil sisteminin informasiya infrastrukturunun formalaşdırılması, informasiya texnologiyalarına əsaslanmaqla təhsilin müasir məzmununun işlənilib hazırlanması, informasiyalaşdırma prosesinin elmi-metodiki təminatı, şagirdlər üçün məsafədən təhsil xidmətinin, təhsil portalının və saytlarının yaradılması, Azərbaycan dilində olan tədris nəşrlərində və elmi-metodiki nəşrlərdə İKT sahəsi üzrə müasir terminologiyanın hazırlanması və sair məsələləri əhatə edirdi. Ölkəmizin təhsil tarixində ilk dəfə olaraq fənlər üzrə elektron təlim materialları və əyani vəsaitlər hazırlanıb məktəblərə çatdırılmış, bir neçə məktəbdə “elektron məktəb” layihəsinə başlanmışdır. Layihənin əsas məqsədi təhsilin inkişafı və müasirləşdirilməsi, məktəbin idarə edilməsi prosesində və tədrisdə informasiya texnologiyalarının geniş istifadəsinin təmin olunmasıdır. Bu layihə məktəbdə çevik idarəetməyə, valideyn-məktəb əlaqələrinin möhkəmlənməsinə, şagirdlərin dərəcə davamiyyətinə nəzarətə, məktəblərarası elektron əlaqələrin genişlənməsinə, şagirdlərin nailiyyətləri barədə məlumatlandırmağa zəmin yaratmışdır.

Dövlət Proqramında nəzərdə tutulan fənlər üzrə elektron tədris resurslarının hazırlanması prosesində bir sıra ciddi çətinliklər olmuşdur. Proqramın həyata keçirildiyi birinci ildə bir sıra təşkilatlara ümumtəhsil məktəbləri üçün müxtəlif fənlər üzrə elektron tədris vəsaitlərinin hazırlanması ilə bağlı müraciət olunmuşdur. Lakin respublikada belə bir təcrübə olmadığından 2005-ci ildə heç bir təşkilat tərəfindən belə vəsaitlər hazırlana bilmədi, bu məqsədlə ayrılan vəsait Hökumətin qərarı ilə İKT avadanlığının alınmasına yönəldildi. Adi tədris materiallarından (kitablardan) fərqli olaraq elektron tədris resursları müasir texnikanın nailiyyətlərini, bütün tədris proqramını və keçilən mövzuya aid digər əlavə materialları, tədris metodikasını, dizayn və bədii keyfiyyəti özündə cəmləşdirən mürəkkəb bir məhsuldur. Bu istiqamətdə Təhsil Nazirliyi tərəfindən səylər artırıldı və müxtəlif təşkilatlar tərəfindən ayrı-ayrı fənlər üzrə hazırlanmış audiovizual elektron vəsaitlərin nümunələri Təhsil Nazirliyinə təqdim olunmuşdur. Həmin vəsaitlərin tədris proqramlarına uyğunluğunu və multimedia sistemlərinin tələblərinə cavab verib-vermədiyini müəyyənləşdirmək məqsədilə Təhsil Nazirliyində bu sahədə tanınmış alim və mütəxəssislərdən ibarət Ekspert Komissiyası yaradılmışdır. Eyni zamanda

Nazirlikdə "Elektron tədris nəşrləri və resurslarının ekspertizası və onlara Təhsil Nazirliyinin qrifinin verilməsi qaydaları haqqında "Müvəqqəti Əsasnamə" təsdiq olunmuşdur.

İKT-nin təhsilin idarəedilməsinə səmərəli inteqrasiyası təmin edilmiş, təhsilin monitorinqinin və effektivliyi artırılmış, təhsil prosesinin idarəedilməsi üçün təhsil müəssisələri avtomatlaşdırılmış iş yerləri ilə təchiz olunmuş, təhsil sisteminin pedaqoji və inzibati idarəetmə kadrlarının İKT üzrə bilik və bacarıqları yüksəlmiş, yerli ekspert potensialı gücləndirilmişdir. Bütün təhsil pillələri üzrə məzunlar sosial, peşə və mədəni həyatında İKT üzrə uzun illər istifadə edə biləcəyi bilik və bacarıqlar qazanılmış, innovativ və yaradıcı müəllimlər dəstəklənmiş, əhalinin bütün təbəqələri üçün keyfiyyətli İKT əsaslı tədris proqramı ilə təhsil almaq imkanları təmin olunmuş, İKT-nin təhsil sistemində inteqrasiyası sahəsində hüquqi, normativ, elmi-metodiki və standart sənədlərin bazası formalaşdırılmışdır. Dövlət Proqramı çərçivəsində nəzərdə tutulan tədbirlərin həyata keçirilməsi nəticəsində informasiya-kommunikasiya texnologiyalarına əsaslanan Milli Təhsil Modeli formalaşdırılmışdır.

Azərbaycanın dünya miqyasında nüfuzunun getdikcə artması təhsil sahəsində beynəlxalq əlaqələrin daha da inkişafına təsir göstərir. Hazırda 18 ölkənin təhsil nazirlikləri ilə rəsmi əməkdaşlıq əlaqələri mövcuddur və onun coğrafiyasının genişləndirilməsi nəzərdə tutulur. Təhsil Nazirliyi dünyanın 30-dək dövlətilə təhsil əlaqələri yaratmış, 20-dən artıq beynəlxalq təşkilatla ümumilikdə 70-dən çox birgə layihə və proqramlar həyata keçirir. Belə ki, ABŞ, Fransa, Böyük Britaniya, Almaniya, Rusiya, Çin, Yaponiya, İsrail, Cənubi Koreya, Səudiyyə Ərəbistanı, Türkiyə, İran, Misir, Pakistan, Ukrayna, Gürcüstan, Çexiya, Slovakiya və sair kimi ölkələrlə birbaşa təhsil əlaqələri yaradılmışdır. Son illərdə Türkiyə, Rusiya, Gürcüstan, Çin, İran, Misir, Avstriya, Pakistan, Qazaxıstan, Özbəkistan, Cənubi Koreya, Latviya, Belarus, Birləşmiş Ərəb Əmirliyi, Səudiyyə Ərəbistanı, Küveyt, Tacikistan kimi ölkələrlə təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında saziş və protokollar imzalanmışdır.

Dünya Bankı, YUNİSEF, Avropa İttifaqı, Avropa Şurası, YUNESKO, İSESKO kimi nüfuzlu təşkilatlarla birgə həyata keçirilmiş layihələr ölkəmizdə təhsilin müasir tələblər səviyyəsinə uyğunlaşdırılmasına, mütərəqqi təcrübələrin öyrənilib tətbiq edilməsinə təsir göstərmişdir.

Dünyanın İKT sahəsində tanınmış Mikrosoft, "Intel", "Cisco Systems" şirkətləri ilə birgə səmərəli əməkdaşlıq edilmiş, 20 minə yaxın müəlim və məktəb rəhbəri treninqlərdən keçərək müvafiq bacarıqlara yiyələnmişdir.

Təhsil Nazirliyi ilə İKT sahəsində dünyanın ən nüfuzlu və inkişaf etmiş şirkəti olan "Mikrosoft" arasında "Təhsil sistemində müasir informasiya texnologiyalarının inkişafı sahəsində əməkdaşlıq haqqında" imzalanan Anlaşma Memorandumunda "Təhsildə partnyorluq" təşəbbüsünün inkişafı üçün əməkdaşlıq çərçivəsi və şərtlərinin müəyyənləşdirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Memorandumun məqsədlərinə nail olmaq üçün 2007-ci ilədək 10 layihə üzrə əməkdaşlıq tədbirləri həyata keçirilmişdir.

Beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıqla yanaşı, Təhsil Nazirliyi İKT-nin təhsil sistemində tətbiqi üzrə dünyanın qabaqcıl ölkələrinin təcrübəsindən də yararlanır. "Helwett Packard" (HP) şirkətinin maliyyə dəstəyi ilə 2006-cı ilin iyun ayında Təhsil Nazirliyinin nümayəndə heyəti Böyük Britaniyanın Belfast şəhərində "Elektron təlimi sahəsində innovasiyalar" mövzusunda keçirilən beynəlxalq seminarda iştirak etmişdir.

Microsoft korporasiyasının beynəlxalq təşəbbüsü olan, dünyanın bir sıra ölkəsində təbliğ edilən və müəllimlər üçün nəzərdə tutulmuş "Həmkara dəstək" proqramı Azərbaycanda dövlət proqramı çərçivəsində "Mədəd" və "Microsoft Azərbaycan" təşkilatlarının təşəbbüsü və maliyyə dəstəyi ilə həyata keçirilir. "Həmkara dəstək" proqramı az bir zamanda müəllimlər

arasında böyük nüfuz qazanmışdır. Proqram məktəblərdə fəal müəllimlərin təlimçi rolunu yerinə yetirməsinə və həmkarlarına dəstək göstərməsi məqsədi ilə yeni bilik və bacarıqların daha da təkmilləşdirilməsinə yönəlmişdir.

Təhsil sisteminin pedqoji heyətinə tədris prosesində informasiya və kommunikasiya texnologiyalarından effektiv istifadə edilməsi üçün mövcud 3 kurikulum – Relief International-Schools Online (RI-SOL) “Müəllimlərin Peşəkarlıq Səviyyəsinin Təkmilləşdirilməsi”, Intel “Gələcək üçün Təhsil” təlim və “Elektron təhsil resurslarının yaradılması” vəsaitləri əsasında treninqlər həyata keçirilir. Bununla müəllimlər şəxsiyyət yönümlü, interaktiv və integrativ təlim metodları haqqında biliklər qazanır və texnologiyaları sinifdə gedən tədris prosesinə necə tətbiq etməyi öyrənirlər.

Informasiya və kommunikasiya texnologiyaları sahəsində dünyanın aparıcı şirkətlərindən biri də “Intel” şirkətidir. Bu şirkət dünyada bir sıra xeyriyyə, habelə İKT-nin təhsil sisteminə səmərəli tətbiqinə yönəlmiş maarifləndirmə proqramları həyata keçirir. “Gələcək üçün Təhsil” “Intel”-in dünyada həyata keçirdiyi 7 innovasiya proqramından biridir. Proqram ümumtəhsil, texniki peşə məktəblərinin və pedaqoji ali məktəb müəllimlərinin ixtisasının artırılmasına yönəldilib. Bu proqram dünyanın 50-dən artıq ölkəsində uğurla həyata keçirilir. Rusiya və Ukraynadan sonra Azərbaycan MDB məkanında 3-cü ölkədir ki, bu proqrama 2006-cı ildən qoşulub.

Azərbayca Respublikası Təhsil Nazirliyi 2009-cu ildə 5 məktəbdə “1 şagird: 1 kompüter” elektron tədris modelinin sınaqdan keçirilməsi üzrə eksperiment aparılmış, bunun üçün məktəblər seçilmiş, onlarda informasiya və telekommunikasiya infrastrukturunun maliyyələşdirilməsinə və yaradılmasına yardım göstərilmiş və müəllimlərin yeni tədris sisteminin tətbiqinə hazırlanmasına inzibati dəstək göstərilmiş, həmçinin pilot layihənin dəstəklənməsi üçün Təhsil Nazirliyi, Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyi və “Intel” korporasiyasının nümayəndələrindən ibarət işçi qrupu formalaşdırılmışdır.

2009-cu ildə müəllimlərin öyrədilməsi konsepsiyasının həyata keçirilməsi proqramı yaradılmış, məktəb infrastrukturunu formalaşdırılmış, məktəblərin internet şəbəkəsinə qoşulmasının təşkili və milli təhsil kontinentinin inkişafını təmin etmişdir. Hər modulda müəllimlər öz tədris layihələri üzərində işləyirlər. Intel “Gələcək üçün Təhsil” təlim proqramı çərçivəsində müəllimlər dövlət təhsil standartlarına və tədris proqramlarına uyğun olan layihə planı, şagird multimedia təqdimatı, nəşr və veb-sayt, qiymətləndirmə formaları və meyarları, şagirdlər üçün didaktik materiallar və müəllimlər üçün metodik materiallarla təchiz olunmuşlar və müəllimlər tərəfindən bu sənədləri özündə əks etdirən Portfolio yaradılmışdır /

“Müəllimlərin Peşəkarlıq Səviyyəsinin Təkmilləşdirilməsi” və Intel “Gələcək üçün Təhsil” kurikulumlarının nəticəsi məhsuldar “öyrətmə” və “öyrənmə” mühitlərinin yaradılmasıdır. Bu təlimlər şagirdlərə sərbəst danışmaq, yazıb yaratmaq və əməkdaşlıq etmək imkanları yaradaraq sinif otağını yaradıcı öyrənmə mühitinə hazırlayır, rəqabət, əməkdaşlıq və birgə fəaliyyət vərdişləri aşılayır, şagirdlərdə öyrənmə vasitəsilə sosial və rəhbərlik vərdişlərini inkişaf etdirir, əməkdaşlıq və interaktiv tədris vasitəsilə öyrənməni inkişaf etdirməkdir.

2009-cu ildə qeyd etdiyim təlim vəsaitləri əsasında Azərbaycanın bir sıra ali məktəblərində, texnikum və kolleclərində 1000 nəfərədək pedaqoji heyət üçün təlim kursları keçirilmişdir. Bu modelin bütün imkanlarından istifadə edilməsi şagirdlərə XXI əsr bacarıq və vərdişlərini aşılamağa və onlarda informasiya cəmiyyəti ilə əlaqə qurmağa həvəs oyatmağa kömək edir.

Dövlət Proqramı çərçivəsində Intel SKOOL elektron dərslər platformasının Azərbaycan tədris sisteminə uyğunlaşdırılması, “Young Digital Planet” şirkətinin “Universal Kurikulum”

platforması üzrə elektron dərslər, Təhsil TV videoportalının yaradılması və onlayn videore-sursların, o cümlədən videodərslər, təhsil reportajları, təhsil verilişlərinin yerləşdirilməsi həyata keçirilmişdir.

Elektron dərslərin əsas üstünlüklərindən biri mövzünü üzrə müxtəlif mənbələrdən, o cümlə-dən, İnternet resurslarından istifadə olunmasıdır ki, bu da həmin mövzunun daha əhatəli öy-rənilməsinə təmin edir. Bu mövzular hər bir fənn və sinif üçün tədris planı üzrə təşkil olunur. Dərslər bir çox hallarda fənlərarası mövzular üzrə təşkil olunur ki, bu da şagirdlərə hər hansı bir mövzuya müxtəlif kontekstlərdə yanaşma imkanını verir. Dərslərin strukturuna gəldikdə isə bir mövzu üzrə dərslər bir-birinin davamı olan hissələrdən təşkil olunur ki, mövzunun həcmindən asılı olaraq bu hissələrin də sayı artır.

İnteraktiv, Multimedia, Şəbəkə dəstəqli, asan interfeysli, davamlı, çevik, beynəlxalq təhsil standartlarına uyğun dərsləri xarakterizə edən daha bir xüsusiyyət onların 50% inter-aktiv olmasıdır.

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi tərəfindən seçilmiş pilot məktəblərin pedaqo-ji heyəti üçün "Fənlər üzrə elektron təhsil resurslarının hazırlanması" layihəsi əsasında təlim-lərin keçirilməsi üzrə trening xidmətləri təsdiqlənmişdir. Buna əsasən, elektron təhsil məfhu-munun aşılması, müxtəlif kompüter proqramlarından istifadə edərək fənlər üzrə resursların hazırlanması, hazırlanmış resursların metodiki təhlili, hazır resurslar haqqında məlumat və istifadə qaydaları, resursların hazırlanmasına şagirdlərin cəlb olunması mövzuları üzrə trey-ninq keçirilmişdir. Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqların distant təhsilinin icrasını təmin et-mək məqsədilə İKT avadanlıqlarından və texniki vəsaitlərdən istifadəyə dair müəllimlər, şagirdlər və valideynlər üçün 250 ədəd metodik vəsait hazırlanmışdır.

Orta ümumtəhsil məktəblərinin seçilmiş pedaqoji heyəti üçün Məlumat Toplama Mər-kəzindən istifadə üzrə treninqlərə 2422 nəfər cəlb edilmiş, Təhsil sistemini pedaqoji heyətinin İKT üzrə savadlılığının artırılmasına yönəldilmiş kompleks tədbirlərin həyata keçirilməsi üzrə təlimlərdə 2012-ci ilin sonuna kimi 17021 təhsil işçisi informasiya və kommunikasiya texno-logiyalarının tədris prosesinə tətbiqi üzrə təlimlərdə iştirak etmişdir. Bunlarla yanaşı, Azər-baycanda İKT-nin təhsilə tətbiqi sahəsində müxtəlif beynəlxalq kurikulumların adaptasiyası ilə məşğul olan və beynəlxalq dünya təcrübəsində həyata keçirilən yeniliklərin təhsildə tətbi-qini araşdıran ekspert qrupu da fəaliyyət göstərir. Ekspert qrupuna Azərbaycanın təhsil siste-mində çoxillik təcrübəsi olan və hal-hazırda qabaqcıl tədris müəssisələrinin idarəetmə sekto-runda çalışan pedaqoqlar daxildir.

Şagirdlər üçün stimullaşdırıcı fəaliyyətlərdən biri də ilk dəfə olaraq akademik Zərifə Əliyeva adına məktəbdə "Yay kompüter düşərgəsi"nin təşkil edilməsidir. "Yay kompüter düşərgəsi" Dövlət Proqramı çərçivəsində Rabitə İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyi, "Microsoft" şirkəti və "İNFOMAS" qeyri-hökumət təşkilatının birgə fəaliyyəti nəticəsində təşkil olunmuşdur. "HP", "ULTRA", "British Council" düşərgəyə təşkilati dəstək göstərmiş-dir. "Yay kompüter düşərgəsi"ndə 7-10-cu sinifləri təmsil edən 75 məktəbli iştirak etmişdir. Düşərgənin yaradılmasında əsas məqsəd yetişən nəslin informasiya və kommunikasiya texno-logiyaları sahəsindəki biliklərinin inkişaf etdirilməsi, onlara informatikanın riyazi əsaslarını öyrənmək və informatika sahəsində tədqiqat aparmaq marağının aşılması, istedadlı gənc-lərin aşkar olunması və bacarıqlarının inkişafı olmuşdur.

Təhsil sisteminin informasiyalaşdırılması ilə bağlı mühüm və əlamətdar hadisələrdən biri də Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin 2010-cu il ölkəmizdə İKT ili elan etmə-sidir. Bu kampaniya çərçivəsində konfranslar, seminarlar, müxtəlif stimullaşdırıcı və həvəs-ləndirici aksiyalar həyata keçirilmişdir. Bu işdə müxtəlif firmalar, fondlar və şirkətlər yaxın-

dan iştirak etmişlər. Məktəblərin İKT avadanlığı, o cümlədən kompüter, noutbuk, interaktiv lövhələr ilə təchizatı hazırda da uğurla davam etdirilir.

Dünya təcrübəsi göstərir ki, İKT-dən istifadə etməklə qurulan müasir təhsil modeli məktəbin pedaqoji heyəti qarşısında yeni tələblər və vəzifələr qoyur. Artıq yeni nəslin müəllimlərindən konkret öyrəndikləri fənnin struktur məzmununa və məqsədinə uyğun, uşaqların individual xüsusiyyətlərini nəzərə alan, şagirdlərin harmonik inkişafını mümkün edən texnologiyaları seçib tədrisdə tətbiq etmək tələb olunur. Hazırda informasiya cəmiyyətinə istiqamətlanmış yolu bəşəriyyətin gələcəyinə gedən yol kimi dəyərləndirirlər. Digər sahələrdə olduğu kimi, İKT sahəsində regionda liderlik edən Azərbaycan bu yolda uğurla irəliləyir. Alimlərin proqnozuna görə informasiya cəmiyyətinin tam formalaşdığı mərhələdə insanların əsas əmək predmeti informasiya, əmək alətləri isə İKT olacaq. Eyni zamanda, İKT-nin özünün tədris olunması, müstəqil şəkildə informasiya toplamaq, analiz etmək, ötürmək qabiliyyətinin formalaşdırılması şagird və tələbələrimizin gələcəkdə informasiya cəmiyyətinin qiymətli üzvlərinə çevrilməsində mühüm rol oynayacaqdır.

Təhsil sistemində müasir təlim texnologiyalarının tətbiq edilməsinin həm müsbət, həm də mənfi cəhətləri vardır; ümumtəhsil məktəblərində tədris olunan bütün fənlərin öyrədilməsində, daha doğrusu təlim prosesinin optimallaşdırılmasında innovasiya texnologiyalarından səmərəli şəkildə istifadə etmək mümkündür. Onların tətbiqi şagirdlərdə özünə inam hissi yaradır, gənc nəslin mühüm məsələlərin həllində sərbəst iştirakını təmin edir. İnnovasiya texnologiyaları sinifdə və dərsləndirici vaxtlarda şagirdlərdə kompüter biliklərinin, müstəqil düşüncə qabiliyyətinin, yaradıcı işlərin və layihələrin hazırlanmasında onlara imkanlar yaradır. Şagirdlər hər hansı bir problem üzərində müstəqil şəkildə işləmək imkanı qazanır, bir çox maraqlı layihələr ortaya qoyurlar ki, bu da onların şəxsi xüsusiyyətlərini, yeni düşüncə tərzini kəşf etməyə və onların cəmiyyətdə gedən proseslər haqda olan fikirlərini öyrənməyə zəmin yaradır. İKT və ona əsaslanan Proqramlar dünyanın hər yerində fərqli mədəniyyətlərə malik olan şagirdlərə texnologiya, tənqidi yanaşma və işbirliyi qurmaq sahəsində XXI əsr bacarıqlarını qazandıra bilir. Həm proqram təlimçilərinin, həm də müstəqil ekspertlərin qiymətləndirmələri nəticəsində şagirdlər bir çox müsbət nəticələrə və əsas hədəflərə nail olmuşlar. Şagirdlər, xüsusilə, texnologiya sahəsində bacarıqlar qazanmış və təlimçilərlə birlikdə işləməyi öyrənmişlər, eyni zamanda layihə tərtib etmə və hər hansı problemi həll etmək kimi bacarıqlarını da təkmilləşdirmişlər.

İnnovasiya texnologiyaları və ona əsaslanan Proqramlar bütün ölkələrdə daha geniş və əhatəli şəkildə tətbiq edildikcə, ən yaxşı təlim nümunələri və ümumi inkişafa yönəlmiş ideyalar kollektiv, idarəçilər və mütəxəssislər arasında paylaşıldıqca cəmiyyətin vahid informasiya cəmiyyətinə keçidi daha da sürətlənəcəkdir.

Azərbaycan da dünyada gedən inteqrasiya proseslərindən kənarda qalmır. Ölkəmizin təhsil sistemində informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqi sahəsində bir sıra addımlar atılmışdır. Şagirdlərimizin texnologiya sahəsində mühüm bilik və bacarıqlar qazanması, cəmiyyətin layiqli vətəndaşları kimi yetişməsi üçün ölkə başçısı tərəfindən imzalanmış dövlət proqramları təhsilimizin inkişafına öz töhfəsini vermişdir. Bu dövlət proqramlarının həyata keçirilməsi nəticəsində ölkə məktəblərinin əksəriyyəti kompüterlə təmin edilmiş, müxtəlif fənlər üzrə elektron dərsliklər hazırlanmış və onlarla məktəb "elektron məktəb" layihəsində iştirak etmişdir.

2010-2013-cü illərdə "bir şagird: bir kompyuter" elektron tədris modeli Azərbaycan Respublikasının əksər regionlarında genişləndirilmiş milli təhsil kontingentinin inkişafını təmin etmişdir.(5). İKT ilə bağlı tədbirlər sistemini həyata keçirmək məqsədi ilə təlim kursları

konfranslar, forumlar, müsabiqələr keçirilmiş, monitorinqlər aparılmışdır. Azərbaycanın tədris müəsisələrində informasiya texnologiyalarına marağı artırmaq bu istiqamətdə kadr hazırlığını gücləndirmək məqsədi ilə Respublikada məqsəd yönü iş aparılır və bun nəticəsidir ki, müasir dövrdə gənc nəsillər İnformasiya texnologiyalarına daha həssasdır və əvvəlki nəsillərdən fərqli olaraq texnologiyalar mühitində böyüyürlər. İKT-ni yetişən yeni nəsillərin həyatında və karyerasında effektiv inkişaf alətinə çevirmək üçün müxtəlif stimullaşdırıcı metodlardan istifadə olunur. Bu metodlar sırasında yarış elementlərini informasiya texnologiyaları üzrə müsabiqələr xüsusi yer tutur. Bu müsabiqələr içərisində "İlin müəllimi", "Gənc Kompüter İstedadları", İnnovativ Müəllimlər forumu", "Gənc İnformatik", müsabiqələri "Elm, Təhsil, İnformasiya Texnologiyaları" festivali və "Elektron təhsil" respublika müsabiqəsi xüsusi ilə qeyd etmək lazımdır. Sumqayıt şəhər məktəblərində ənənvi olaraq "Gənc İnformatiklər" və Təhsil Nazirliyinin təşəbbüsçüsü olduğu "Gənc kompüter istedadları" I Respublika müsabiqələri keçirilmişdir. təhsil sistemində müasir təlim metodlarından və İKT-dən istifadə cəmiyyətin dəyərli və təndaşları olmağa hazırlaşan, fəal və hər şeylə maraqlanan şagirdlərin formalaşmasını təmin edəcəkdir. Bu işə təfəkkürün, məntiqi təfəkkürün inkişafı və şəxsiyyətin formalaşması deməkdir.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin Konsepsiyası (Milli Kurikulum). Bakı: Təhsil, 2006, 38 s.
2. Azərbaycan Respublikasının inkişafı naminə informasiya kommunikasiya texnologiyaları üzrə Milli Strategiyanın (2003-2012-ci illər) layihəsinə aid Azərbaycan Prezidentinin qərarı. Bakı şəhəri, 17 fevral 2003. // İKTM, 28 s
3. "Azərbaycan Respublikasında ümumtəhsil məktəblərinin informasiya və kommunikasiya texnologiyaları ilə təminatı Proqramı"nın (2005-2007-ci illər). təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. "Azərbaycan" qəzeti, 2004, 21 avqust.
4. "Azərbaycan Respublikasında təhsil sisteminin informasiyalaşdırılması üzrə Dövlət Proqramını"nın (2008-2012-ci illər). təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. "Azərbaycan" qəzeti, 2008, 10 iyun.
5. "Azərbaycan Respublikasında 2013-cü ilin informasiya və kommunikasiya texnologiyaları ili elan edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı "Xalq" qəzeti, 2013, 17 yanvar.
6. Azərbaycan Respublikasının Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyi, Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi və İntel Korporasiyası arasında informasiya texnologiyaları sahəsində əməkdaşlıq haqqında görüş protokolu. "Azərbaycan" qəzeti, Bakı, 2007, 24 noyabr.
7. Cəfərova İ.Ə. İnformasiya texnologiyalarının əsas növləri// ADPU-nun Xəbərləri, 2008, № 1, 298 s.
8. Cəfərova İ.Ə. Ümumtəhsil məktəblərində informasiya texnologiyalarından istifadə biliyi möhkəmləndirən vasitə kimi: Ped. elm. nam. ... dis. Bakı: ADPU, 2008, 133 s.

МАРАЛ ТАЛЫБОВА
Преподаватель Бакинского Государственного Университета
МАТАНАТ МАМЕДОВА
Сотрудница Бакинского Государственного Университета
Доктор философии по историческим наукам

ИНФОРМАЦИОННЫЕ КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И ПРОГРАММЫ ТРЕЙНИНГОВ В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАНИИ

Одним из факторов в создании независимого государства на основе реформ в сфере образования в соответствии с международными стандартами, образования, национальных и человеческих ценностей, демократического и светского начал в оценке экономических показателей человеческого развития, а также формулировать. Общество, имеет особое значение в образовании показателей.

MARAL MAHMUDOVA
Bakı Dövlət Universitetinin baş müəllimi

MATANAT MAMMADOVA
Baku State University
PhD in historical sciences

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES AND TRAINING PROGRAMS IN MODERN EDUCATION

One of the factors in the creation of an independent state-based reforms in the education sector in line with international standards, education, national and human values, democratic and secular principles in assessing the economic indicators of human development, as well as modification. In society, is particular importance in the education indicators. The twenty-first century was "the century of Education," declared one of the goals of sustainable human development, the concept of compulsory education grounded in the world to become the most important priority.

Rəyçilər: t.e.n.S.Qasımova, t.e.d.A.İsgəndərov
Bakı Dövlət Universiteti, "Mənbəşünaslıq, tarixşünaslıq və metodika" kafedrasının
12.11.2013-cü il tarixli iclasının qərarı ilə çapa məsləhət görülmüşdür (pr. №03).